

گزاره برگ (FACT SHEET)

در خصوص دعوای جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده نزد دیوان بین المللی دادگستری

اشاره: جلسه استماع برای رسیدگی به درخواست ایران مبنی بر صدور دستور موقت در پرونده نقض تعهدات آمریکا به موجب عهدنامه مودت، روابط اقتصادی و حقوقی کنسولی (موضوع شکایت جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا)، این هفته از دوشنبه پنجم شهریور تا پنجشنبه هشتم شهریور ۱۳۹۷ در مقر دیوان بین المللی دادگستری در لاهه برگزار خواهد شد. این پرونده با همکاری مشترک وزارت امور خارجه و مرکز امور حقوقی بین المللی ریاست جمهوری و با بهره گیری از برجسته ترین وکلا و حقوقدانان داخلی و خارجی تنظیم و به دیوان بین المللی دادگستری ارائه شده است.

(۱) موضوع شکایت جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا چیست؟

جمهوری اسلامی ایران از همه ابزارها و ظرفیت های موجود در عرصه بین المللی برای پیگیری و مقابله با اقدامات مغایر با حقوق بین الملل آمریکا بهره برداری نموده و در این مسیر از هیچ تلاشی فروگذار نمی نماید.

در این مورد خاص، موضوع شکایت اعمال مجدد تحریم های اقتصادی توسط ایالات متحده طی تصمیم ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۸ (۸ می ۲۰۱۸) رئیس جمهور آمریکا و تشدید تحریم ها می باشد. اگرچه بسیاری از تحریم های موضوع این دعوای وفق برنامه جامع اقدام مشترک رفع شده بودند و مجددا اعمال شدند، لکن موضوع این شکایت ارتباطی به نقض برجام نداشته، بلکه به دلیل آن است که این تحریم ها مغایر با عهدنامه ۱۳۳۴ میان دو کشور و ناقض مفاد این معاهده صورت گرفته و از این جهت علیه آمریکا شکایت شده است. نقض برجام توسط آمریکا به دلیل خروج این کشور از آن و اعمال مجدد تحریم ها توسط طرف های باقیمانده برجام طی سازوکار کمیسیون مشترک در حال پیگیری است.

(۲) در کدام مرجع قضایی بین المللی از ایالات متحده آمریکا شکایت شده است؟

دیوان بین المللی دادگستری واقع در شهر لاهه در کشور هلند. این محکمه یک دادگاه بین المللی است که از سال ۱۹۴۵ تاکنون به شکایت کشورهای عضو منشور ملل متحد از یکدیگر رسیدگی می کند. این دیوان رکن

قضایی اصلی سازمان ملل متحد می باشد که از صلاحیت ترافیعی در دعاوی بین الدولی و صلاحیت مشورتی در پاسخ به سئوالات حقوقی ارکان و آژانس های تخصصی ملل متحد برخوردار است. فقط دولت ها می توانند علیه دولت های دیگر نزد دیوان شکایت کنند، البته به شرطی که دیوان در خصوص آن شکایت، پیش از هر چیز صلاحیت خود را احراز کند.

۳) آیا دیوان برای هر گونه شکایتی که دولتها به آن ارجاع می دهند، صلاحیت رسیدگی دارد؟

خیر، دیوان بین المللی دادگستری نمی تواند به شکایت یک دولت علیه دولت دیگری رسیدگی کند، مگر آنکه در ابتدا و پیش از هر چیز، صلاحیت خود را برای رسیدگی قضایی به آن دعوا احراز کرده باشد. احراز صلاحیت دیوان نیز به سه صورت متصور است: یا آنکه دولتی از قبل اعلامیه پذیرش صلاحیت اجباری دیوان را از قبل صادر کرده باشند. یا آنکه دو دولت با یکدیگر توافق کنند که یک موضوع خاص را به دیوان ارجاع دهند. یا آنکه در معاهده ای که دو دولت به آن متعهد هستند، صلاحیت دیوان برای رسیدگی به اختلافات ناشی از آن پذیرفته شده باشد. شکایت حاضر نیز از آن رو صورت گرفته که در معاهده مودت ۱۳۳۴ تصریح شده است که هر یک طرفین می توانند اختلافات ناشی از تفسیر یا اجرای این معاهده را به دیوان بین المللی دادگستری ارجاع دهند.

۴) آیا پیش از این نیز ایران نزد دیوان بین المللی دادگستری در دعاوی دیگر حاضر بوده است؟

این نخستین بار نیست که ایران برای دادخواهی به این مرجع مراجعه کرده است؛ پیشتر ایران سه بار علیه ایالات متحده آمریکا شکایت کرده است: یک بار در سال ۱۳۹۵ در خصوص توقیف دارایی های ایران، یک بار پس از بمباران سکوهای نفتی کشورمان توسط ایالات متحده (۱۳۷۱) و دیگری پس از سانحه هواپیمای ایرباس در تاریخ ۱۲ تیر ۱۳۶۷ که منجر به شهادت شمار زیادی از هموطنانمان شد (۱۳۶۸). یک بار هم انگلستان در سال ۱۳۳۰ بواسطه ملی شدن صنعت نفت و یک بار ایالات متحده به دلیل تسخیر لانه جاسوسی در تهران در سال ۱۳۵۸ علیه کشورمان در دیوان بین المللی دادگستری لاهه اقامه دعوا کرده اند.

۵) بر چه مبنای حقوقی بین المللی از ایالات متحده آمریکا شکایت شده است؟

بر مبنای نقض تعهدات بین المللی آمریکا وفق مواد (۱) ۴، (۱) ۷، (۱) ۸، (۲) ۸، (۲) ۹ و (۱) ۱۰ معاهده مودت، روابط اقتصادی و حقوق کنسولی بین ایران و ایالات متحده آمریکا که در سال ۱۳۳۴ بین طرفین به امضاء

رسیده است. رفتار عادلانه و منصفانه با اتباع و شرکت‌های ایرانی، عدم ایجاد محدودیت بر پرداخت و نقل و انتقالات مالی، آزادی واردات، صادرات و حمل و نقل کالا و آزادی تجارت و کشتیرانی از جمله مواردی است که در مواد فوق ذکر شده است و دولت آمریکا با وضع مجدد تحریم‌ها آن‌ها را نقض کرده است.

۶) در شرایط کنونی آیا معاهده «مودت، روابط اقتصادی و حقوق کنسولی» بین ایران و آمریکا کماکمان معتبر است؟

آری. این معاهده هنوز توسط هیچ یک از طرفین فسخ نشده است؛ عنوان «مودت» نباید ما را به اشتباه بیندازد. تعهدات مختلفی از قبیل آزادی تجارت، واردات و صادرات، حقوق کنسولی و ... در این معاهده پیش بینی شده است. این عهدنامه برای ده سال پس از لازم الاجرائی معتبر بوده و پس از آن تا زمانی که یکی از طرفین فسخ آنرا اعلام نکند معتبر خواهد بود. در صورت اعلام فسخ معاهده برای یک سال معتبر خواهد بود. پیش از این ایالات متحده در دعوی تسخیر لانه جاسوسی در تهران و جمهوری اسلامی ایران در پرونده سکوهای نفتی مبنای شکایت خود را این معاهده اعلام کرده بودند و دیوان بر مبنای آن ضمن تأیید صلاحیت، به شکایت رسیدگی کرده بود.

دلیل استناد ایران به این معاهده هم چنین به این دلیل بوده است که در معاهده مودت پیش بینی شده است که اختلافات ناشی از تفسیر یا اجرای آن نزد دیوان بین المللی دادگستری قابل ارجاع و پیگیری است و لذا همان طور که گفته شد، در این چارچوب صلاحیت دیوان قابل احراز است.

۷) در صورت صدور رأی به سود کشورمان چه خواهد شد؟

در دادخواست کشورمان علیه ایالات متحده آمریکا درخواست شده است دیوان مسئولیت بین المللی ایالات متحده آمریکا به واسطه نقض پیمان ۱۳۳۴ مودت بین دو کشور در نتیجه وضع مجدد تحریم‌ها را اعلام کرده و از آمریکا بخواهد خسارات وارد شده به کشورمان را جبران نماید.

۸) رسیدگی‌های دیوان بین المللی دادگستری چه زمانی شروع شده و چه زمانی پایان خواهد یافت؟

کشورمان در تاریخ ۲۵ تیر ۱۳۹۷ دو سند تقدیم دیوان کرد؛ یکی «دادخواست» تنظیم شده علیه ایالات متحده آمریکا که حاوی تشریح مسئولیت بین المللی این دولت و نقض پیمان مودت است و دیگری «درخواست»

از دیوان برای صدور دستور موقت که در صورت تحقق آمریکا موظف خواهد بود از اجرای تحریم‌ها تا زمان صدور رأی نهایی خودداری کند.

در حال حاضر دیوان در حال رسیدگی به درخواست قرار موقت است. پس از جلسات استماع قرار موقت که این هفته در لاهه برگزار می‌شود، در فاصله کمتر از یک ماه دیوان قرار موقت خود را صادر می‌کند. پس از آن، رسیدگی معمول به این پرونده آغاز خواهد شد که همانند سایر رسیدگی‌های دیوان بین‌المللی دادگستری زمانبر است. مدت زمان اعلام رأی نهایی دیوان بستگی به عوامل مختلف به ویژه درجه همکاری اطراف دعوی دارد.

۹) آیا آراء صادره از سوی دیوان بین‌المللی دادگستری دارای ضمانت اجراست؟

ضمانت اجرای آراء محاکم قضایی در حقوق بین‌الملل با آنچه در نظام داخلی با آن مواجه هستیم متفاوت است. معذک کشور که در دیوان بین‌المللی دادگستری محکوم می‌شود، هزینه سیاسی و اعتباری زیادی را برای نادیده انگاشتن رأی دیوان می‌پردازد. ضمن آنکه سایر دولت‌ها نیز معمولاً در روابط بین‌المللی خود به یافته‌ها و آرای دیوان بین‌المللی دادگستری اعتنا می‌کنند. البته طبق ماده ۹۴ منشور سازمان ملل متحد آراء صادره توسط دیوان بین‌المللی دادگستری برای اعضای سازمان ملل لازم‌الاجراست و در صورت عدم اجرای تعهدات مندرج در آن توسط هر یک از طرفین دعوا، طرف دیگر می‌تواند موضوع را به شورای امنیت ارجاع دهد. در این صورت، شورای امنیت نیز اقدام به صدور توصیه نامه یا اتخاذ تصمیم خواهد کرد.

۱۰) برنامه جلسه استماع درخواست قرار موقت چیست و به چه طریق قابل پیگیری است؟

جلسه استماع عمومی در خصوص صدور دستور موقت در پرونده نقض تعهدات عهدنامه مودت روابط اقتصادی و حقوقی کنسولی (جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا) از تاریخ دوشنبه ۲۷ الی پنجشنبه ۳۰ اوت ۲۰۱۸ (پنجم الی هشتم شهریور ۱۳۹۷) در مقر دیوان بین‌المللی دادگستری در لاهه برگزار خواهد شد.

اطلاعات تکمیلی در خصوص زمانبندی رسیدگی دیوان به پرونده‌ها از طریق تارنمای آن (بخش اطلاعیه‌های مطبوعاتی و رسانه‌ها) قابل دسترس می‌باشد.

۱۱) اسناد دیوان بین‌المللی دادگستری در کجا قابل دسترسی هستند؟

اسناد دیوان از جمله احکام و قرارهای دیوان به زبان‌های انگلیسی و فرانسوی بر روی تارنمای این مرجع قضایی به نشانی www.icj-cij.org در دسترس می‌باشند.
